

Scientific Journal

Journal of Research in Educational Systems

Volume 15, Issue 55,
Pp. 143-153
Winter 2022

Print ISSN: 2383-1324

Online ISSN: 2783-2341

Indexed by ISC

www.jiera.ir

Journal by
Research in Educational
Science is licensed under a
Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Document Type:
Original Article

✉ Corresponding Author:

bakhtiarpoursaeed@gmail.com

Receive Date: 08 October 2021

Revise Date: 10 December 2021

Accept Date: 22 December 2021

Publish Date: 05 January 2022

How to Site: Azadian Bojnordi, M., et al. (2022). The Relationship between Teachers' Attitudes Toward Change and Job Burnout in the period of the covid-19 pandemic with the Mediating Role of Virtual Education Acceptance. *Journal of Research in Educational Science*, 15(55), 143-153.
[doi: 20.1001.1.23831324.1400.15.55.12.0](https://doi.org/10.1001.1.23831324.1400.15.55.12.0)

The Relationship between Teachers' Attitudes Toward Change and Job Burnout in the period of the covid-19 pandemic with the Mediating Role of Virtual Education Acceptance *

Mah Azadian Bojnordi

Educational Sciences Dept., Farhangian University, Fatemeh Zahra Campus, Ahvaz, Iran.

Saeed Bakhtiarpour✉

department of psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

Mahsa Hatami

Ghasem Sadimajd

Ali Khelghati

Education Office, Bavi, Khuzestan, Iran.

Sakineh Bakhtiarpour

Zahra Bakhtiarpour

Maryam Bakhtiarpour

Education Office, Dehloran, Ilam, Iran.

Maryam Bakhtiari

Education Office, Musian, Ilam, Iran.

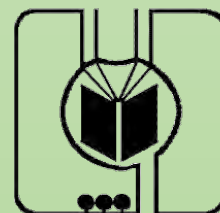
Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationship between teachers' attitudes toward change and job burnout in the Covid-19 pandemic with the mediating role of virtual education acceptance. The research method was descriptive-correlation and in particular modeling of structural equations. From the statistical population of teachers in Khuzestan and Ilam provinces in the academic year 2021-2022, 353 people were selected by cluster random sampling. The research instruments were the Dunham et al, standard questionnaire of attitude towards change, 1989; Hosseini et al.e admission e-learning questionnaire, 2014; Maslach & Jackson job burnout questionnaire, 1997. The results showed a significant direct relationship between teachers' attitudes toward change and virtual education acceptance ($p < 0.01$), a direct relationship between virtual education acceptance and burnout was significant ($p < 0.01$), but the direct relationship between attitudes toward change and burnout was not statistically significant ($P > 0.05$). There was a significant indirect relationship between attitudes toward change and burnout through e-learning ($p < 0.01$). Therefore, it can be said that a positive attitude towards change, by affecting the acceptance rate of e-learning in teachers, indirectly predicts burnout in the period of the covid-19 pandemic.

Keywords:

Attitudes Toward Change, Covid-19, Job Burnout, Teacher, Virtual Education Acceptance

* The present article is an independent research

نشریه علمی

پژوهش در نظام‌های آموزشی

دوره ۱۵، شماره ۵۵،
ص ۱۴۳-۱۵۲
زمستان ۱۴۰۰

شاپا (چاپی): ۲۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

نمایه در ISC

www.jiera.ir

نشریه علمی
پژوهش در نظام‌های آموزشی تحت قانون
بین‌المللی کپی‌رایت Creative
Commons: BY-NC می‌باشد.

نوع مقاله:

مقاله اصیل پژوهشی

✉ نویسنده مسئول:

bakhtiarpoursaeed@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۹/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵

استناد به این مقاله: آزادیان بجنوردی، م. و همکاران. (۱۴۰۰). رابطه نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی در دوران کووید-۱۹ با نقش واسطه‌ای پذیرش آموزش مجازی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۵(۵۵)، ۱۴۳-۱۵۳.

doi: 20.1001.1.23831324.1400.15.55.12.0

رابطه نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی در دوران کووید-۱۹ با نقش واسطه‌ای پذیرش آموزش مجازی *

ماه آزادیان بجنوردی

مدرس گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس فاطمه زهرا (س)، اهواز، ایران
سعید بختیارپور ✉

استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

مهسا حاتمی

قاسم سعدی مجد

علی خلقتی

آموزش و پرورش شهرستان باوی، خوزستان، ایران

سکینه بختیارپور

مریم بختیارپور

زهرا بختیارپور

آموزش و پرورش شهرستان دهلران، ایلام، ایران

مریم بختیاری

آموزش و پرورش شهرستان موسیان، ایلام، ایران

چکیده

هدف پژوهش بررسی رابطه بین نگرش نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی معلمان در دوران کووید-۱۹ با نقش واسطه‌ای پذیرش آموزش مجازی بود. روش پژوهش، توصیفی-همبستگی و به‌طور خاص مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. از جامعه آماری معلمان دو استان خوزستان و ایلام در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱، ۳۵۳ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش عبارت بودند از پرسشنامه استاندارد نگرش نسبت به تغییر (Dunham et al, 1989)؛ پرسشنامه پذیرش آموزش الکترونیک حسینی و همکاران، ۱۳۹۳؛ پرسشنامه فرسودگی شغلی (Maslach & Jackson, 1997). داده‌ها به روش مدل‌یابی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند و یافته‌ها حاکی از معنی‌داری رابطه مستقیم بین نگرش نسبت به تغییر با پذیرش آموزش مجازی بود ($P < 0/01$)، رابطه مستقیم بین پذیرش آموزش مجازی و فرسودگی شغلی معنی‌دار بود ($P < 0/01$)، اما رابطه مستقیم بین نگرش نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی از نظر آماری معنی‌دار نبود ($P > 0/05$)؛ بین نگرش نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی از طریق پذیرش آموزش مجازی رابطه غیرمستقیم معنی‌داری وجود داشت ($P < 0/01$). لذا می‌توان گفت نگرش مثبت نسبت به تغییر، با تأثیر بر میزان پذیرش آموزش مجازی در معلمان به‌صورت غیرمستقیم فرسودگی شغلی را در دوره همه‌گیری کووید-۱۹ پیش‌بینی می‌کند.

واژه‌های کلیدی:

پذیرش آموزش مجازی، فرسودگی شغلی، کووید-۱۹، معلم، نگرش نسبت به تغییر

* مقاله حاضر به‌صورت پژوهشی مستقل انجام شده است.

مقدمه

با در نظر گرفتن اهمیت فرسودگی شغلی معلم و تاکید بر این نکته که کیفیت خوب آموزش مجازی و آنلاین و کسب موفقیت در استفاده از این منابع فنی در تعلیم و تربیت، به عوامل مختلفی به ویژه از سوی معلمان مانند نگرش و تعامل مناسب بستگی دارد و ناسازگاری در هر یک از عوامل، کل فرآیند تدریس را مختل خواهد کرد (Baber, 2021)، در پژوهش حاضر نگرش معلمان نسبت به تغییر^۶ به عنوان یکی از عوامل اثرگذار بر فرسودگی شغلی، مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به جهانی شدن که با تغییرات تکنولوژی، سریع شتاب گرفته است، امروزه اصلاحات آموزشی به اولویت اصلی بسیاری از کشورها تبدیل شده است. معلمان به عنوان مجریان خط مقدم تغییر در مدرسه، منبع واقعی و وسیله‌ای برای تغییر مدرسه هستند. آن‌ها نزدیک‌ترین افراد به دانش‌آموزان هستند و از نیازهای دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری آگاه هستند. در واقع، در دهه‌های اخیر الزامات یک معلم به شدت تغییر کرده است (Kin & Kareem, 2016)؛ نگرش معلمان به عنوان کسانی که تغییرات نهایتاً توسط آن‌ها اعمال و اجرا می‌شود از اهمیت خاصی برخوردار است و این نگرش به تغییر با توجه به سرعت انجام آن در دوران کووید-۱۹ اهمیت بیشتری دارد. در اغلب اوقات، معضل اصلی در هر تغییر سازمانی از جمله تغییرات در نظام آموزشی، این است که آیا پذیرش تغییر وجود دارد یا خیر. مقاومت در برابر تغییر، اولین دلیل شکست در هر نوع تغییر سازمانی است (Mei Kin et al., 2018). اگرچه نظام تعلیم و تربیت به سبب ماهیت پویایی که دارد مدام در حال تحول و تغییر است، اما تا زمانی که معلمان، به عنوان مجریان این تغییرات در مدارس، تغییرات را نپذیرند یا عملی نکنند، اصلاح و تغییر برنامه‌های آموزش به صورت سطحی یا حتی با شکست مواجه خواهد شد. واضح است که نگرش معلمان نسبت به تغییر یکی از عوامل اصلی قصد آن‌ها برای پذیرش یا مقاومت در برابر تغییر است (Fernandez & Rainey, 2006). نگرش نسبت به تغییر سه بعد شامل مؤلفه‌های شناختی (به عنوان باورهای معلمان در مورد اهمیت و ضرورت تغییر، و میزانی که این تغییر مدرسه چگونه به نفع خود آن‌ها و در چارچوب سازمان خواهد بود)، عاطفی (تغییر به عنوان

انتقال آموزش به شیوه مجازی^۱ و بر خط^۲ ناشی از تعطیلی مدارس در طول همه‌گیری کرونا و ویروس (کووید-۱۹)^۳، منجر به چالش‌هایی از منظر معلمان و دانش‌آموزان شده است. نیمه اول سال 2020 شاهد تعطیلی مدارس در ۱۷۲ کشور بود که بر آموزش تقریباً ۱,۵ میلیارد دانش‌آموز و دانشجو تأثیر گذاشت (UNESCO, 2020). این همه‌گیری نیاز فوری به یک تغییر برنامه‌ریزی نشده جهانی در تعلیم و تربیت را سبب شد؛ با تعطیل شدن مدارس حضوری در سراسر جهان، به منظور محافظت از سلامت معلمان و دانش‌آموزان، معلمان به سرعت به آموزش از راه دور^۴ پرداختند (Sokal et al., 2020). با توجه به توسعه فن‌آوری تعاملات مبتنی بر وب، آموزش مجازی، تمام آنچه را که برای جایگزینی محیط کلاس درس سنتی لازم است، دارد و دامنه یادگیری را فراتر از مرزها، زمان و مکان گسترش می‌دهد (Baber, 2021).

محققان آموزشی بارها بر اهمیت معلمان به عنوان کارکنان خط مقدم در تحولات آموزشی تأکید کرده‌اند (Kin & Kareem, 2016). پس از شروع همه‌گیری معلمان با الزامات جدیدی برای آموزش، انتظارات شغلی و محیط‌های جدید کلاس مواجه بودند. نظام آموزش و پرورش از معلمان انتظار یادگیری سریع آموزش مجازی و پلتفرم‌های آموزشی جدید را داشته و این اتفاق همچنین معلمان را به اولین منبع برای والدین جهت یادگیری استفاده از فناوری آموزشی تبدیل کرد (Pressley, 2021). فرسودگی شغلی^۵ حالتی از استرس است که افراد را به لحاظ روان‌شناختی تحت تأثیر قرار می‌دهد و تغییراتی در نگرش، خلق و خوی، بی‌انگیزگی از نظر کار و سایر موارد ایجاد می‌کند (Sokal et al., 2020). این مسئولیت‌های جدید که حتی قبل از شیوع کووید-۱۹ هم بر فرسودگی شغلی معلمان تأثیر داشت (Ferguson et al., 2012)، به حجم کار معلمان افزوده شد. لذا با چالش‌هایی که معلمان در این دوران با آن مواجه هستند، بررسی و تبیین اینکه چگونه چالش‌های جدید ممکن است بر فرسودگی شغلی معلمان تأثیر بگذارد بسیار مهم است.

4 remote teaching

5 Job burnout

6 Teachers' Attitudes Toward Change

1 Virtual

2 online

3 Coronavirus (Covid-19)

کووید-۱۹ پرداخته شد، نتایج نشان داد ویژگی‌های معلم (نگرش، شایستگی و تعامل)، و مدل پذیرش فناوری (سهولت درک شده و سودمندی درک شده)، عوامل مؤثر بر پذیرش آموزش الکترونیک در این دوران بودند (Baber, 2021). در ایران نیز صادق زاده و رضانی (۱۴۰۰)، با بررسی رابطه نگرش معلمان به فناوری و سازگاری آن‌ها با نخستین دوره آموزش مجازی در دوره کووید ۱۹ با نقش واسطه‌گری کفایت و اضطراب معلم نسبت به کاربرد فناوری در کلاس نشان داد که نگرش کلی معلمان پیرامون فناوری، به واسطه تأثیر غیرمستقیم بر افزایش حس کفایت آن‌ها در کاربرد فناوری و همچنین کاهش اضطراب نسبت به استفاده، بر سازگاری با آموزش مجازی تأثیر دارد.

اهمیت این پژوهش ناشی از اهمیت متغیرهای موردببحث و سودمندی مورد انتظاری است که آموزش و پرورش و حتی آموزش عالی می‌توانند از آن برخوردار شوند. سودمندی پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که به یکی از جنبه‌های شیوع همه‌گیری ویروس کرونا که تمام دنیا از آن رنج می‌برد، تأثیرات آن به آموزش و پرورش در بخش‌های مختلف کشیده شده است و زمان پایان آن نیز نامعلوم است، می‌پردازد. لذا پژوهش حاضر با هدف کلی آزمون مدل رابطه علی نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی با نقش واسطه‌گری پذیرش آموزش مجازی در دوره کووید-۱۹ انجام شد.

روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش همبستگی و از نوع مدلیابی معادلات ساختاری^۲ است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه معلمان دو استان خوزستان و ایلام بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ مشغول به خدمت بودند. جهت آزمون مدل پیشنهادی و فرضیه‌های پژوهش، با در نظر گرفتن تعداد متغیرها جمعاً نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ نفر با در نظر گرفتن تعداد متغیرها و بر اساس نظر متخصصان مدلیابی معادلات ساختاری، مانند Loehlin (هومن، ۱۳۹۵)، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای^۳ به این ترتیب انتخاب شد که پس از

احساسات معلمان در مورد تغییر، به ویژه احساسات مرتبط با رضایت یا اضطراب در مورد تغییر در نظر گرفته می‌شود) و رفتاری (اقدامات موافق یا مخالف تغییر اشاره دارد، یعنی میزان حمایت یا مقاومت معلمان در برابر تغییر) را در برمی‌گیرد (Kin & Kareem, 2016).

با توجه به اینکه تغییر موردنیاز برای سازگاری با آموزش در دوران کووید-۱۹، آموزش مجازی است، متغیری که در پژوهش حاضر به عنوان واسطه در نظر گرفته شده است پذیرش آموزش مجازی^۱ از سوی معلمان است. نگرش معلمان نسبت به آموزش مجازی نقش مهمی در موفقیت آن دارد (Baber, 2021). در طول دوره کووید-۱۹، معلمان گزارش دادند که در مقایسه با تدریس کلاس فیزیکی، زمان بیشتری را برای عادت کردن به محیط تدریس آنلاین، طراحی روش‌هایی برای تعامل با دانش‌آموزان و آگاهی از درک تک‌تک دانش‌آموزان از محتوای آموزشی صرف می‌کنند (Scull et al., 2020). پذیرش آموزش مجازی از سه مؤلفه تشکیل شده است که عبارت‌اند از سودمندی درک شده، سهولت درک شده و موانع درک شده (حسینی و همکاران، ۱۳۹۳).

در چند پژوهش که در بین اساتید دانشگاه و معلمان مدارس متوسطه انجام شده به بررسی فرسودگی شغلی معلمان در دوران کووید-۱۹، و عوامل مؤثر بر آن پرداخته شده است. از جمله در پژوهشی به بررسی نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی آن‌ها در دوران کووید-۱۹ پرداخته شد و نشان دادند نگرش نسبت به تغییر، با تاب‌آوری معلم و فرسودگی شغلی همبستگی دارد (Sokal et al., 2020). همچنین در پژوهش دیگری به بررسی عوامل مؤثر بر فرسودگی شغلی معلمان در دوران کووید-۱۹ پرداخته شد، نتایج نشان داد ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، پیش‌بین‌های قابل توجهی برای فرسودگی شغلی معلمان در این دوران بودند (Pressley, 2021). در پژوهش دیگری نشان داده شد که فرسودگی شغلی نقش مؤثری بر موفقیت آموزش مجازی در دوران کووید-۱۹ داشت (Ma et al., 2021). در پژوهشی در کره جنوبی به مدلسازی پذیرش آموزش الکترونیکی در طول

3. cluster random sampling

1 Virtual Education Acceptance
2 Structural equation modeling

نمره‌گذاری می‌شود. در پژوهش حسینی و همکاران (۱۳۹۳)، روایی پرسشنامه توسط اساتید و متخصصان این حوزه تأیید شده است. همچنین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۰ به دست آمده است. در پژوهش حاضر پایایی این ابزار به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ محاسبه شد و به منظور بررسی روایی این پرسشنامه تحلیل عاملی انجام شد و پس از تأیید ساختار عاملی پرسشنامه، روایی همگرا ($AVE=0/71$) و روایی واگرا (مقدار HTMT برای همه زوج مقایسه‌ها کمتر از ۰/۹۰)، مورد تأیید قرار گرفت.

پرسشنامه فرسودگی شغلی (Maslach & Jackson, 1997). این مقیاس دارای ۲۲ گویه است که در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای (۰-۶) در سه مؤلفه فرسودگی هیجانی (۹ سؤال)، پدیده‌های شخصیت‌زدایی (۵ سؤال) و فقدان موفقیت شخصی (۸ سؤال)، در فعالیت حرفه‌ای می‌پردازد. سازنده، روایی صوری و روایی محتوایی را برای تعیین روایی پرسشنامه استفاده و طی آن از نظر متخصصین از جمله اساتید و متخصصین در این بهره گرفته است. همچنین پایایی درونی برای هریک از ابعاد را محاسبه کرده‌اند: خستگی عاطفی ۰/۹۰ و مسخ شخصیت ۰/۷۹ و فقدان موفقیت فردی ۰/۷۱. اکبری و همکاران (۱۳۹۰) نیز این ابزار را در بین معلمان اعتبارسنجی کردند نتایج با استفاده از روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی، نشان‌دهنده صحت مدل سه عاملی پرسشنامه اصلی بود. در تحقیق حاضر پایایی این ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد و روایی محتوایی نیز با استفاده از نظر متخصصان مطلوب گزارش شد.

در این پژوهش، برای تحلیل مقدماتی داده‌ها آمار توصیفی و برای ارزیابی مدل، روش مدل‌یابی معادلات ساختاری و برای بررسی روابط غیرمستقیم از روش بوت‌استرپ^۱ با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Amos بکار رفت.

یافته‌ها

از تعداد ۳۵۳ نفر از شرکت‌کنندگان، ۱۹۰ نفر زن و ۱۶۳ نفر مرد بودند. ۱۴۹ نفر در فاصله سنی (۲۵-۳۵)، ۱۳۷ نفر در فاصله سنی (۳۶-۴۵) و ۶۷ نفر دارای سنین بیش از ۴۵ سال بودند.

کسب مجوز لازم، از کل نواحی آموزش و پرورش استان خوزستان و ایلام از هر استان دو شهر به صورت تصادفی انتخاب گردید (اهواز، باوی، دهلران و موسیان)؛ سپس از میان مدارس شهرهای منتخب به صورت تصادفی ۴۰۰ معلم در شبکه شاد برگزیده و با توجه به تعطیلی مدارس و به جهت رعایت پروتکل‌های بهداشتی، به صورت آنلاین، از طریق شبکه شاد به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. فرم رضایت‌نامه به شرکت‌کنندگان داده شد تا در صورت رضایت برای شرکت در پژوهش آن را پر کنند. در این فرم تصریح شده بود که شرکت‌کنندگان این حق را دارند که در هر مرحله از پژوهش بر اساس اختیار کامل به همکاری خود خاتمه دهند و در خصوص محرمانه بودن اطلاعات نیز به شرکت‌کنندگان اطمینان خاطر داده شد. پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص و مخدوش، و همچنین حذف داده‌های پرت تک متغیری و چند متغیری، تعداد ۳۵۳ پرسشنامه باقیمانده، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش عبارت بود از:

پرسشنامه استاندارد نگرش نسبت به تغییر (Dunham et al., 1989). این ابزار برای سنجش نگرش به تغییر سازمانی در قالب ۱۸ سؤال به گونه‌ای تفکیکی و با استفاده از مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت طراحی شده است. این پرسشنامه شامل موارد مؤلفه عاطفی (سؤال‌های ۱ تا ۶)، مؤلفه شناختی (سؤال‌های ۷ تا ۱۲) و مؤلفه رفتاری (سؤال‌های ۱۳ تا ۱۸)، است. فرازجا و خادمی (۱۳۹۰)، ضریب پایایی آن ۰/۸۴ و ضریب روایی قابل قبول گزارش کرده‌اند. پایایی این ابزار در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ محاسبه شد و روایی محتوایی نیز با استفاده از نظر متخصصان مطلوب گزارش شد.

پرسشنامه پذیرش آموزش الکترونیکی. پرسشنامه‌ای محقق ساخته است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۳)، که به منظور تعیین میزان سودمندی (۵ سؤال)، سهولت استفاده (۳ سؤال) و موانع درک شده (۳ سؤال)، در آموزش الکترونیکی به کار برده می‌شود. این مقیاس دارای ۱۱ گویه و سه مؤلفه است که با یک مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای (خیلی کم تا خیلی زیاد) به این صورت که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است،

جدول ۱.

شاخص‌های توصیفی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
نگرش نسبت به تغییر	۷۶/۴۰	۱۹/۱۶	۵۲	۹۳
پذیرش آموزش مجازی	۳۹/۰۹	۸/۳۱	۱۴	۵۵
فرسودگی شغلی	۷۹/۴۰	۷/۷۲	۲۸	۹۳

بیشتر از ۰/۱۰ بود لذا مفروضه عدم هم‌خطی چندگانه رعایت شده بود. همچنین برای آزمون مفروضه استقلال خطاها از آزمون دوربین و اتسون^۵ استفاده شد. مقدار به دست آمده در این پژوهش برابر با ۲/۰۸ بود و چون در طیف ۱/۵-۲/۵ قرار دارد که بیانگر رعایت این مفروضه است.

جدول ۳.

آزمون نرمال بودن داده‌ها و هم‌خطی متغیرهای پیش‌بین

متغیر	کجی	کشیدگی	آماره تحمل	عامل تورم واریانس
نگرش نسبت به تغییر	-۰/۱۴	-۰/۵۷	۰/۹۱	۱/۰۹
پذیرش آموزش مجازی	-۰/۱۹	-۰/۵۶	۰/۹۰	۱/۱۰
فرسودگی شغلی	۰/۱۰	-۰/۵۶	---	---

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی (میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره)، نمونه شرکت‌کننده در پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. جدول ۲ نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین متغیرهای پیش‌بین، میانجی و ملاک را نشان می‌دهد.

جدول ۲.

همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	نگرش نسبت به تغییر	پذیرش آموزش مجازی	فرسودگی شغلی
نگرش نسبت به تغییر	۱		
پذیرش آموزش مجازی	۰/۲۶*	۱	
فرسودگی شغلی	-۰/۱۸*	-۰/۳۸*	۱

* $p \leq 0/01$

با توجه به رعایت مفروضه‌ها می‌توان ضرایب مسیر و برازندگی مدل پیشنهادی بر اساس معیارهای برازندگی را ارزیابی کرد. الگوی ساختاری، مسیرها و ضرایب استاندارد آن‌ها مطابق جدول ۴ است.

جدول ۴.

ضرایب مسیر استاندارد مربوط به اثرهای مستقیم

مدل پیشنهادی		مدل نهایی		
β	P	β	P	مسیر
۰/۲۶	۰/۰۰۱	۰/۲۷	۰/۰۰۱	نگرش نسبت به تغییر ← پذیرش آموزش مجازی
-۰/۰۸	۰/۱۸	-	-	نگرش نسبت به تغییر ← فرسودگی شغلی
-۰/۳۹	۰/۰۰۱	-۰/۴۱	۰/۰۰۱	پذیرش آموزش مجازی ← فرسودگی شغلی

بر اساس ضرایب پارامتر استاندارد و سطح معناداری متناظر ارائه شده در جدول ۴ مسیر مستقیم نگرش نسبت به تغییر به فرسودگی شغلی در مدل پیشنهادی معنی‌دار نمی‌باشند و از مدل حذف می‌شود. پس از اصلاح مدل بین نگرش نسبت به تغییر با پذیرش آموزش مجازی رابطه مستقیم معنی‌دار وجود دارد ($p \leq 0/01$ و $\beta = 0/27$). رابطه مستقیم بین پذیرش آموزش مجازی و فرسودگی شغلی نیز معنی‌دار است ($0/01$).

مندرجات جدول فوق حاکی از آن است که تمام متغیرهای پژوهش، دارای همبستگی معناداری هستند. این امر حکایت از انتخاب مناسب متغیرها در این پژوهش، بر اساس پیشینه پژوهشی و مطالعات انجام گرفته در گذشته دارد. قبل از تحلیل داده‌ها ابتدا پیش‌فرض‌های بهنجاری چند متغیری، خطی بودن، هم‌خطی چندگانه و استقلال خطاها آزمون و تأیید شدند. جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ استفاده شد؛ که نتایج آن در جدول ۳ آورده شده است. با توجه به اینکه آماره‌های کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش همه بین -۲ و +۲ بودند فرض نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌شود. همچنین جهت بررسی هم‌خطی چندگانه، از آماره تحمل^۳ و عامل تورم واریانس^۴ استفاده شد که نتایج آن نیز مطابق با جدول ۳ بود. مطابق با این جدول برای همه متغیرها آماره عامل تورم واریانس، کمتر از ۱۰ و آماره تحمل

4. Variance Inflation Factor (VIF)

5. Durbin-Watson

1. skewness

2. kurtosis

3. tolerance

$p \leq 0/01$ ($\beta = -0/41$). جدول ۵. برازش الگوی نهایی براساس شاخص‌های برازندگی را نشان می‌دهد.

جدول ۵.

برازش الگوی نهایی آزمون شده

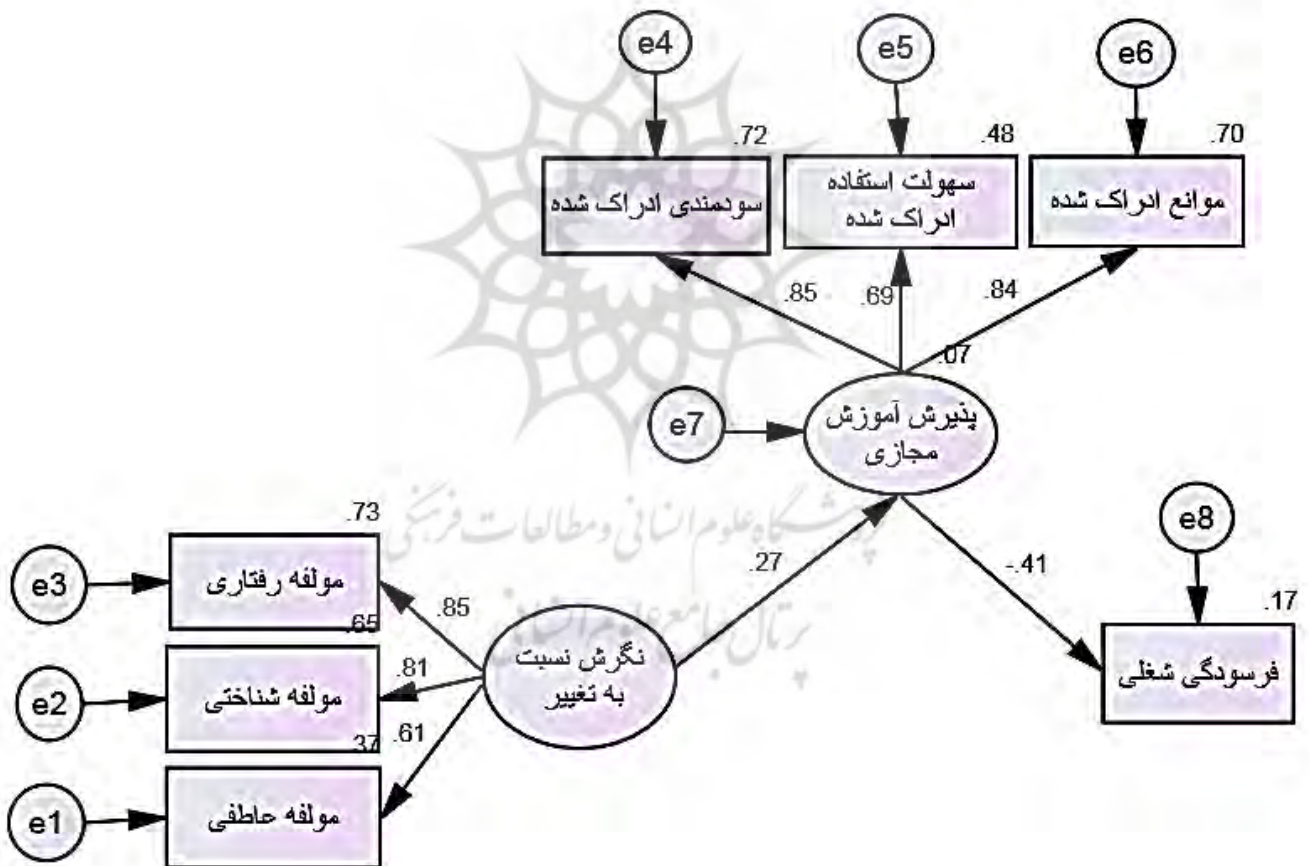
PCLOSE	RMSEA	GFI	NFI	CFI	TLI	IFI	$\frac{\chi^2}{df}$	df	χ^2	شاخص برازندگی
۰/۴۵	۰/۰۵	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۸	۱/۸۹	۱۳	۲۴/۳۸	مدل نهایی

۱ ضرایب استاندارد مسیرها را در الگو نهایی آزمون شده نشان می‌دهد.

مطابق با مقادیر به دست آمده در جدول ۵، مدل نهایی در تمام شاخص‌های برازندگی دارای برازش مطلوبی بود. نمودار

نمودار ۱.

مدل نهایی

به این منظور ابتدا اثر کلی متغیر پیش‌بین به ملاک بدون حضور واسطه تعیین شد.

در این پژوهش برای بررسی مسیر غیرمستقیم و نقش واسطه‌ای پذیرش آموزش مجازی، از آزمون بوت‌استرپ استفاده شده است. جدول ۴. نتایج این آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۶.

آزمون واسطه‌گری

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کلی	نتیجه
نگرش نسبت به تغییر به فرسودگی شغلی از طریق پذیرش آموزش مجازی	-۰/۰۸	-۰/۱۱*	-۰/۱۸*	واسطه کامل

* $p \leq 0/01$

مطابق با جدول ۶. در مسیر غیرمستقیم، نشان داده شد که با حضور متغیر واسطه پذیرش آموزش مجازی، رابطه نگرش نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی معنی‌دار نبود. لذا پذیرش آموزش مجازی تمام تأثیر نگرش نسبت به تغییر بر فرسودگی شغلی را جذب کرده و این رابطه غیرمستقیم را به‌طور کامل واسطه‌گری می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت آموزش مجازی در عصر امروز و به ویژه در دوران همه‌گیری کرونا، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین نگرش نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی معلمان در دوران کووید-۱۹ با نقش واسطه‌ای پذیرش آموزش مجازی، تلویحاتی در زمینه پذیرش آموزش مجازی در دوران همه‌گیری کرونا و رابطه آن با بروندادهای شغلی در معلمان داشت. به‌منظور بررسی نقش واسطه‌گری پذیرش آموزش مجازی، مسیرهای مربوطه به تفکیک بررسی شد. نخستین مسیر، رابطه مستقیم نگرش نسبت به تغییر و پذیرش آموزش مجازی بود. در خصوص مسیر اول نتایج با یافته‌های پژوهش‌های پیشین همسو بود (صادق زاده و رمضان، ۱۴۰۰؛ Sokal et al., 2020). در تبیین این یافته می‌توان گفت با توجه به اینکه مهم‌ترین تغییری که در دوران کووید-۱۹ در نظام آموزشی کشورهای جهان رخ داد انتقال از کلاس‌های درس سنتی به آموزش آنلاین بود، لذا رابطه و همبستگی بین نگرش نسبت به تغییر و پذیرش آموزش مجازی اجتناب‌ناپذیر و قابل پیش‌بینی است. لذا می‌توان مقداری از پذیرش معلمان از آموزش مجازی را به نگرشی که آن‌ها به تغییر دارند نسبت داد. یافته‌های پژوهش رابطه مستقیم و معنی‌دار بین پذیرش آموزش مجازی و فرسودگی شغلی را نشان داد همسو با یافته‌های پیشین از جمله Baber (2021)، می‌توان گفت با

توجه به اینکه تغییر ناگهانی روش آموزش به‌خودی‌خود می‌تواند دلیلی برای فرسودگی شغلی معلمان در دوره کووید-۱۹ باشد، لذا هرچه معلمان پذیرش بیشتری و درک بیشتری نسبت به سودمندی آموزش مجازی و سهولت استفاده از آن‌ها داشته باشد و موانع کمتری را در استفاده از آموزش مجازی ادراک کند، فرسودگی کمتری را در شغلش خواهد داشت.

همچنین نشان داده شد بین نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی بدون حضور متغیر واسطه رابطه منفی و معنی‌دار بود. در تبیین این یافته، همسو با پژوهش‌های قبلی (اردلان و عرفانی زاده، ۱۳۹۶؛ Sokal et al., 2020) می‌توان گفت افرادی که نگرشی منفی نسبت به تغییر سازمانی دارند و شناخت مناسبی از تغییر و فرایند تغییر نداشته باشند در برابر تغییراتی مانند آموزش مجازی در دوران کووید-۱۹، دچار فرسودگی شغلی خواهند شد. همان‌طور که یافته‌های پژوهش نشان داد، در حضور متغیر واسطه، رابطه نگرش معلمان نسبت به تغییر و فرسودگی شغلی معنی‌دار نبود. در تبیین نقش واسطه‌گری کامل می‌توان گفت، این رابطه نشان می‌دهد، نگرش نسبت به تغییر تمام اثر خود را بر فرسودگی شغلی معلمان به‌واسطه پذیرش آموزش مجازی در آن‌ها می‌گذارد. با توجه به این‌که در دوران کرونا مهم‌ترین تغییر در روند آموزش و فعالیت‌های معلمان که نیاز به پذیرش و همکاری از سوی معلمان داشت، انتقال به آموزش مجازی بود، این رابطه کامل قابل تبیین است. در این خصوص حتی قبل از همه‌گیری کرونا، در پژوهشی سعیدی و همکاران (۱۳۹۵)، نشان دادند نگرش معلم نسبت به کاربرد تکنولوژی بر رضایت شغلی مؤثر است و در واقع توسعه و کاربرد هر چه بیشتر تکنولوژی در فرآیند یاددهی و یادگیری نه‌تنها موجب خلاق‌تر شدن دانش‌آموزان می‌شود، بلکه علاقه‌مندی معلمان به تدریس و پژوهش و رضایت شغلی آن‌ها را در پی دارد. در مجموع

اکبری، ر.، غفارثمر، ر.، کیانی، غ.، اقتصادی، ا. ر. (۱۳۹۰). اعتبار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه فرسودگی شغلی ماسلاچ (نسخه فارسی). *مجله دانش و تندرستی*، ۶(۳)، ۸-۱. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=157494>

حسینی، س. ن.، میرزایی علویجه، م.، عطایی، م.، جلیلیان، ف.، کرمی متین، ب.، رستگار، ل. (۱۳۹۳). پذیرش آموزش الکترونیکی از نظر اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۴(۵)، ۴۴۷-۴۳۷. https://ijvlms.sums.ac.ir/article_46134.html

صادق زاده، م.، رضانی، م. (۱۴۰۰). رابطه نگرش معلمان به فناوری و سازگاری آن‌ها با نخستین دوره آموزش مجازی در همه‌گیری کووید-۱۹: نقش واسطه‌گری کفایت و اضطراب معلم نسبت به کاربرد فناوری در کلاس. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۳(۱)، ۳۶-۲۰. https://jsli.shirazu.ac.ir/article_6311.html

فرازجا، م.، خادمی، م. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین سبک‌های رهبری تحول‌آفرین و تعامل‌گرا و نگرش به تغییر سازمانی. *نوآوری‌های مدیریت آموزشی*، ۶(۴)، ۵۰-۶۹. https://jmte.riau.ac.ir/article_785.html

هومن، ح. (۱۳۹۵). *مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل (با اصلاحات)*، تهران: انتشارات سمت.

References

- Akbari, R., Ghafarsamar, R., Kiani, Gh., Eghtesadi, A. (2011). Factor validity and psychometric properties of Maslach burnout questionnaire (Persian version). *Journal of Knowledge and Health*, 6 (3), 1-8. [In Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=157494>
- Ardalan, M., Erfanzadeh, F. (2017). The Relation between Attitude toward Organizational Change and Job Stress: Testing the Mediator Role of Organizational Commitment. *Transformation Management Journal*, 9(1), 1-23. [10.22067/PMT.V9I1.53518](https://doi.org/10.22067/PMT.V9I1.53518)
- Baber, H. (2021). Modelling the acceptance of e-learning during the pandemic of COVID-19-A study of South Korea. *The International Journal of Management Education*, 19(2), 100503. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100503>
- Dunham, R. B., Grube, J. A., Gardner, D. G., Cummings, L. L., & Pierce, J. L. (1989). The development of an attitude toward change instrument. In Academy of Management annual meeting, Washington, DC. [Google Scholar](https://scholar.google.com/citations?user=...)
- Farazja, M., Khademi, M. (2011). The Relationship between Transformational and Transactional Leadership Styles, and the Attitude towards Organizational Change. *The Journal of Modern*

می‌توان گفت با توجه به اینکه طرز نگرش کاربر در به‌کارگیری آموزش الکترونیکی از عوامل بسیار مؤثر در استفاده از آن محسوب می‌شود و پذیرش آموزش مجازی در این مقطع زمانی، امری اجتناب‌ناپذیر است لازم است با کنترل پیشایندهای آن، سطح مطلوبی از پذیرش در معلمان در تمام مقاطع ایجاد شود تا پیامدهای منفی عدم پذیرش مانند فرسودگی شغلی را به دنبال نداشته باشد. محدودیت اصلی این پژوهش عدم کنترل سن معلمان بود که به‌طورقطع بر میزان پذیرش آموزش الکترونیک اثر دارد و کنترل این عامل و یا در نظر گرفتن آن به‌عنوان تعدیل‌کننده در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود. یافته‌های این مطالعه برای معلمان، دانشگاهیان و مدیران، مفید خواهد بود تا ویژگی‌های مهم معلمان را در شکل‌دهی به اهداف رفتاری مثبت نسبت به آموزش مجازی درک کنند با در نظر گرفتن سرعت رشد فناوری و با توجه به نتایج پژوهش حاضر توصیه می‌شود در برنامه‌های منظم توسعه حرفه‌ای معلمان مهارت‌های مداوم در آموزش آنلاین به‌صورت اجباری گنجانده شود تا با ضرورت پذیرش تغییرات و زورآمد شدن در زمینه آموزش مجازی آشنا شوند.

سپاسگزاری

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از ادارات آموزش و پرورش شهرستان‌های اهواز، باوی، دهلران و موسیان به سبب همکاری برای اجرا و همچنین از تمام معلمان شرکت‌کننده در پژوهش تشکر به عمل آورند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی بین نویسندگان این مقاله وجود ندارد و این پژوهش حامی مالی نداشت.

منابع

- اردلان، م. ر.، عرفانی زاده، ف. (۱۳۹۶). رابطه بین نگرش نسبت به تغییر سازمانی و استرس شغلی؛ آزمون نقش میانجی تعهد سازمانی. *پژوهش‌نامه مدیریت تحول*، ۹(۱)، ۱-۲۳. [10.22067/PMT.V9I1.53518](https://doi.org/10.22067/PMT.V9I1.53518)

- behavior, 2(2), 99-113. <https://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Mei Kin, T., Abdull Kareem, O., Nordin, M. S., & Wai Bing, K. (2018). Principal change leadership competencies and teacher attitudes toward change: the mediating effects of teacher change beliefs. *International Journal of Leadership in Education*, 21(4), 427-446. <https://doi.org/10.1080/13603124.2016.1272719>
- Pressley, T. (2021). Factors Contributing to Teacher Burnout During COVID-19. *Educational Researcher*, 0013189X211004138. <https://doi.org/10.3102/0013189X211004138>
- Sadeghzadeh, M., Ramezani, M. (2021). The Relationship between Teachers' Attitudes Towards Technology and Their Adaptation to the First Virtual Learning Course in the Covid-19 Epidemic: The Mediating Role of Teacher Adequacy and Anxiety about Technology Application in the Classroom. *Journal of Teaching and Learning Studies*, 1 (13), 20-36. [In Persian] https://jsli.shirazu.ac.ir/article_6311.html
- Scull, J., Phillips, M., Sharma, U., & Garnier, K. (2020). Innovations in teacher education at the time of COVID19: an Australian perspective. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 497-506. <https://doi.org/10.1080/02607476.2020.1802701>
- Sokal, L., Trudel, L. E., & Babb, J. (2020). Canadian teachers' attitudes toward change, efficacy, and burnout during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open*, 1, 100016. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100016>
- UNESCO. (2020). *COVID-19 impact on education*. Retrieved August 20, 2020, from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/#>.
- Thoughts in Education, 6(4), 69-50. [In Persian] https://jmte.riau.ac.ir/article_785.html?lang=en.
- Ferguson, K., Frost, L., & Hall, D. (2012). Predicting teacher anxiety, depression, and job satisfaction. *Journal of teaching and learning*, 8(1), 27-42. <https://doi.org/10.22329/jtl.v8i1.2896>.
- Fernandez, S., & Rainey, H. G. (2006). Managing successful organizational change in the public sector. *Public administration review*, 66(2), 168-176. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00570.x>.
- Hosseini, S., Ataei, M., Ahmadi Jouybari, T., Mirzaei Alavijeh, M., Jalilian, F., Karami Matin, B., Aghaei, A. (2015). The Attitudes of the Faculty Members of Kermanshah University of Medical Sciences on E-Learning. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, 6(1), 25-31. [In Persian] https://ijvlms.sums.ac.ir/article_46134.html
- Kin, T. M., & Kareem, O. A. (2016). Teacher Attitudes toward Change: A Comparison between High-and Mediocre-Performing Secondary Schools in Malaysia. *International Studies in Educational Administration (Commonwealth Council for Educational Administration & Management (CCEAM))*, 44(1). [https://www.idosi.org/mejsr/mejsr21\(3\)14/20.pdf](https://www.idosi.org/mejsr/mejsr21(3)14/20.pdf)
- Ma, K., Chutiyami, M., Zhang, Y., & Nicoll, S. (2021). Online teaching self-efficacy during COVID-19: Changes, its associated factors and moderators. *Education and information technologies*, 1-23. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10486-3>
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of organizational*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی